

ТЕЖИНА ИНДЕКСА

Књиџа: избор најбољих студентских прича, уредници Петар В. Арбутина и Златица Ђокић, Службени гласник, Београд 2012

Свесни популарности кратке форме код младих аутора и чињенице да се њихови радови данас тешко публикују, Службени гласник је прошле године расписао конкурс за најбољу студентску кратку причу на тему „Књига”, а најуспешније радове је сабрао у виду зборника који носи име конкурса.

Имајући у виду за кога је позив био отворен, не изненађује то што је на њега стигло више од три стотине пријава које су на различите, али донекле блиске начине третирале релативно обичну тему која се ипак испоставила довољно широком за радове различитих жанрова. Сам зборник је подељен у два дела и укључује петнаест награђених прича и додатних двадесет и једну које нису добиле признање, али су биле довољно квалитетне да буду штампане. Оно што на први поглед највише смета јесте изостанак било какве биографске белешке о ауторима. О њима се, сем имена, не зна ништа што, мада би поједини читаоци приметили да ништа сем самих прича и није битно, каткад смета. У питању су писци који то заправо још и нису: њима су ово можда и први излети у издаваштво и ради њихових будућих радова би било корисно навести нешто више о њима. Овај пропуст, јасно, није трагичан, али је упечатљив, те његово оправдање може бити само тежња уредника да се пажња посвети не томе *ко* су аутори, већ *како* обрађују тему.

Што се тиче првих пет прича *Књиџе*, приметна је разлика и у квалитету и у приступу теми. Тако је Бобан Максимовића, лауреат, причом „Књига”, обрађује кроз однос оца и сина и њихову непостојећу блискост која настаје услед очевог бега након смрти супруге. Читалац прво упознаје његову номадску природу, селидбе, лутања, изолацију, ћудљивост и живот на северу Русије, да би у другом делу, посвећеном сину, схватио да га отац позива себи и тражи опроштај. Брзо се увиђају два носећа мотива приче: књига коју старац пише и религија којој се предаје. Желећи да сину остави „завештање”, отац се препушта записивању свог живота у форми исповести и поруке која би помогла људима. Он се описује као свети човек који лечи болесне путнике и преноси своја искуства: пронашао је спас у религији и сада је проповеда. На самртничкој постељи објашњава да га је вера преобратила, да је помоћу ње постао боља особа и да га је заправо сам Бог навео да запише исповест. На крају сину оставља рукопис, молећи га да га прочита, објави и подели људима што он, очекивано, помало прелако и пребрзо, чини и мења многе животе око себе. Везе књиге као утехе, медија и религијског предмета који садржи мудрост (напослетку, и сама Библија у

суштини јесте књига) се спајају у овој причи чији је аутор тему схватио дословно и наговестио појаву религијских мотива, откривање успомена и процеса писања и/или издавања рукописа који се појављују и касније у зборнику. Сама прича се, дакле, не може сматрати потпуно неуспелом: она сасвим одговара на тему конкурса, али је, и поред формалног квалитета, ипак предвидљива и неубедљива. Слично њој, другонаграђена прича Санеле Станковић, „Пронађена”, истражује личну историју и колективну свест народа која је преживео рат и невоље, те приповеда о протагонисткињи у детињству окруженој књигама које је морала да их напусти приликом принудног пресељења. Њен живот у новој средини је несрећан и тежак; губи мајку, али не и љубав према читању, те напослетку проналази срећу када код уличног препродавца затиче једну од својих изгубљених књига са мајчином посветом. Овај проналазак јој враћа веру у живот и њен град се одједном мења од оног где је на маргини у онај којем сада – са књигом и враћеним детињством – припада. Ову причу одликује иста ситуација као и претходну: није неквалитетна, али је бледа, па се читалац може питати да ли су сви аутори писали о томе како их књига спасава и даје наду у бољи живот. Међутим, већ следећа прича „Праштање и последице” Славише Перишића пружа другачији одговор. Јунак на промоцији свог романа доживљава крају ауторства од стране пријатељице која је учествовала у стварању дела и, док тај наслов постаје најпопуларнији у земљи, он пати, повлачи се у себе и пише о томе како је преварен само да би се на промоцији те нове исповести, уместо да открије истину, сакрио иза поменуте пријатељице и признао њен „утицај”. Перишић је овде представио не само интересантну причу која кокетира са Бајаровим концептом антиципираног плагијата, већ и наговестио немоћ писца у сукобу са издавачком политиком: он је поражен јер не може да се бори против и себе и против система. Наредна прича, „Живот” Александра Топића, позајмљује изглед песме у прози и неке особине поезије која се остварује у кратким исказима, док је за форму кратке приче вежу реченична структура и прозни израз који се, нажалост, у оваквом издању слабо препознаје. Аутор складом форме и садржине изједначава фрагментарност живота и књижевности, али се одређење тог текста као кратке приче ипак може довести у питање. У петонаграђеној причи „Књига или ко је овде јуродив?”, аутор Милан Вукашиновић смело и најуспешније у овој првој групи обрађује тему *outside the box*: наизглед ментално поремећена особа се закључала у Народну библиотеку, узима књиге за таоце и прети да ће да детонира бомбе које је поставио око ње, док протагониста, психолог, покушава да га од тога одговори. Из њиховог разговора се закључује да је нападач део „удружења” које је кроз историју палило књиге да би променило ток цивилизације, што је случај и данас када „превише је књига, а премало књижевности”. Уз

ову више него јасну критику књижевне сцене, аутор историографском метафикцијом интерпретира делове прошлости и интригантно истиче у којим су се ситуацијама светске библиотеке палиле и шта је до тога довело.

Читајући осталих десет прича прве половине зборника се види да оне квалитетом не одскачу од првонаграђених, а њихове мање или више успешне интерпретације главне теме се могу поделити на приче у којима је књига спас од животних проблема и мерило вредности (Владанка Мијаљевић, „Српска књига”; Оливера Топаловић, „Дан за сузе”; Јелена Арнаутовић, „Ко је овде идиот”; Александра Димитријевић, „Ударац је био туп и некако чудно мекан”), оне које описују дијалог књига и читаоца и разматрају процес писања и објављивања (Стефан Брезер, „Егзорцизам”; Стефан Стефановић, „Ја, Иван Собаков”; Марко Јовановић, „Збирка”) и, изненађујуће, оне у којима књига не игра велику улогу, већ посматра са маргине (Андреа Шукара, „Либер”; Ђорђе Луковић, „Метафизика и господин Пацов”; Бојан Симић, „Транс/плантација смрти”). Други део зборника садржи не награђене, већ примећене и на моменте врло добре приче у којима се неке наведене теме и мотиви понављају уз, наравно, доста новина. Аутори махом пишу о критици поретка и читалачке свести (Ивана Стојић, „Прича из воза”), вредности књижевности у животима посве обичних јунака (Филип Ивковић, „Библиотекарка”; Михајло Витезовић, „Библиофобија”; Софија Виђикант, „Људска драма”) и љубавним проблемима младих (Драгана Николић, „Мала сирена”), док се мотиви утехе и интроспекције у читању, посете библиотекама, социјалног статуса, националног идентитета и вредновања етаблираних писаца преплићу и у неким ситуацијама врло успешно, иако посве случајно, допуњују.

До каквих се закључака о списатељским тенденцијама оних који долазе може доћи на основу овог издања? Прво, јасно је и разумљиво да се они фокусирају на писање о личним историјама, успоменама и предвиђањима за будућност кроз читање и вредновање књижевности. Уз то, многи од њих приповедају о проналажењу утехе током тешких периода управо у читању, а, на крају, аутопоетички мотив стварања и тежње ка издавањем може само да сведочи о њиховим даљим претензијама. Они, дакле, јесу непознати и неафирмисани, али нису сви потпуни аматери. Неопрезни читаоци би на основу рангирања ових прича олако дошли до погрешних закључака о њиховом квалитету, али свако ко чита *Књигу* може да изабере сопственог фаворита, па чак и да схвати да су неке од „осталих” прича далеко успелије од неких награђених и тако се не сложи са жиријем.

Драган БАБИЋ